

II. ВЫКАРЫСТАННЕ ЭЛЕМЕНТАЎ НЕМАТЭРЫЯЛЬНАЙ КУЛЬТУРНАЙ СПАДЧЫНЫ Ў МЭТАХ РАЗВІЦЦЯ МУЗЕЙНАЙ І ТУРЫСТЫЧНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

АСНОЎНЫЯ ПАДЫХОДЫ ДА ВЫКАРЫСТАННЯ АДМЕТНЫХ ПРАЯЎ СВЕТАПОГЛЯДУ І МІФАЛОГІІ ЯК ЭЛЕМЕНТАЎ КУЛЬТУРНА-ПАЗНАВАЛЬНАГА ТУРЫЗМУ

Скварчэўскі Д. В.,

кандыдат гістарычных навук,

*дацэнт кафедры гісторыі Беларусі старажытнага часу і сярэднявяхаў
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, намеснік старшыні праўлення
Рэспубліканскага саюза турыстычнай індустрыі*

Турызм з'яўляецца не толькі часткай эканамічнай сферы, але і сацыякультурным феноменам. Сёння турыстычная і экскурсійная дзейнасць – значны канал распаўсюджвання інфармацыі пра беларускую традыцыйную культуру, якая трансліруецца як жыхарам Беларусі, так і замежным гасцям. Акрамя таго, праз турыстычную дзейнасць магчыма падтрымка традыцый лакальных супольнасцей, прыроднага і культурнага ландшафту. Акрэслім асноўныя падыходы да выкарыстання адметных праяў народнага светапогляду і міфалогіі ў турызме. Прыведзеныя ў дадзенай публікацыі тэзісы сфармуляваны на падставе практычнага вопыту аўтара і тэарэтычнага асэнсавання прысутнасці міфалогіі ў турыстычнай справе Беларусі.

Традыцыйная культура і міфалогія – гэта папулярныя тэмы, да якіх звяртаюцца ў сваёй дзейнасці турыстычныя прадпрыемствы, экскурсаводы, музеі, аграсядзібы, прычым цікавасць да беларускай міфалогіі ўзрастае, пра што сведчыць з'яўленне новых турыстычных аб'ектаў, звязаных з гэтай тэматыкай. Найбольш актыўна да міфалагічнай спадчыны звяртаюцца ў рамках культурна-пазнавальнага і вясковага турызму. У гэтых кірунках міфалагічная спадчына выкарыстоўваецца, пераважна, у наступных формах:

інфармацыя па турыстычных маршрутах: экскурсаводы распавядаюць пра беларускую міфалогію, пераказваюць легенды і паданні, у якасці аднаго з тэматычна-інфармацыйных блокаў пры пераездах на турыстычных маршрутах;

тэматычная экскурсія: існуюць асобныя экскурсіі, якія звязаны з міфалогіяй і традыцыйнай культурай (напрыклад, «Музей валуноў»);

музейная экскурсія: некаторыя музейныя ўстановы маюць асобныя экспазіцыі, прысвечаныя дахрысціянскай гісторыі і культуры (напрыклад, Гродзенскі

дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі), альбо значныя паганскія артэфакты (напрыклад, у Брэсцкім абласным краязнаўчым музеі захоўваюцца тры каменныя ідалы); адмысловыя турыстычныя аб'екты, прысвечаныя беларускай міфалогіі (Дзіцячы музей міфалогіі і лесу ў Заслаўі, Музей міфаў і экалагічная міфалагічная сцежка ў Бярэзінскім біясферным запаведніку);

асобныя тэматычныя зоны турыстычных аб'ектаў і аграсядзіб, прысвечаныя паганству і міфалогіі (напрыклад, парк гісторыі «Сула», Дукорскі маёнтак);

наведванне аўтэнтычных народных свят (напрыклад, турыстычная паездкі на калядны абрад «Цары» ў в. Семежава);

наведванне рознага кшталту этнічных і тэматычных свят, а таксама фестываляў гістарычнай рэканструкцыі (напрыклад, «Багач у Вязынцы», «У госці да радзімічаў», «Шлях Цмока»).

у турыстычнай дзейнасці выяўляюцца розныя падыходы і прынцыпы ў дачыненні да традыцыйнай духоўнай спадчыны. Можна вылучыць шэраг асноўных характэрных праблем, якія сталі тыповымі:

частае ігнараванне дасягненняў сучаснай акадэмічнай навукі пры выкарыстанні міфалогіі ў турыстычнай дзейнасці, недастатковая ступень камунікацыі з экспертнай супольнасцю ці адсутнасць такой камунікацыі;

пераважнае выкарыстанне і трансляцыя канструктаў «кабінетнай міфалогіі» XIX – пач. XX ст., выкладзеных, найперш, у творах П. Шпілеўскага, а таксама другой паловы XX ст., выкладзеных М. Капарам, А. Лукшам і інш.;

выкарыстанне міфалагічных канструктаў і вобразаў, запазычаных у прадстаўнікоў розных сучасных расійскіх неапаганскіх рухаў (падобная інфармацыя масава прадстаўлена ў інтэрнэт-прасторы);

стварэнне ўласных міфалагічных канструктаў, пераважна на грунце недастатковай падрыхтоўкі і абазначанасці ў тэме, хаця мае месца і свядомая міфатворчасць;

нізкі ўзровень прадстаўленасці аўтэнтычнай традыцыйнай беларускай культуры (міфалагічнага пласта ў тым ліку) у турыстычнай дзейнасці. Напрыклад, аграсядзібы дэкларуюць, што знаёмяць гасцей з мясцовым фальклорам, святамі і абрадамі, кухняй, строямі, рамёствамі, аднак на самой справе ў лепшым выпадку дэманструюцца абагульнены вобраз беларускай народнай культуры і яе элементаў, запазычаных з літаратуры.

Усё пералічанае стварае вялікую небяспеку замяшчэння аўтэнтычнай міфалогіі сучаснымі канструктамі, трансляцыі недакладнай ці памылковай інфармацыі, што стварае скажоны вобраз тутэйшай культуры як для беларусаў, так і для замежнікаў.

Сярод асноўных падыходаў да выкарыстання традыцыйнай духоўнай спадчыны ў турыстычнай дзейнасці можна вылучыць наступныя:

на этапе падрыхтоўкі турыстычнай праграмы і маршруту пажадана кансультацыя з экспертамі;

выкарыстанне сучаснай актуальнай навуковай інфармацыі пры падрыхтоўцы маршруту і кантрольнага / індывідуальнага тэксту экскурсіі;

не ствараць уласныя міфалагічныя тэксты і дзеянні;

з улікам лакальнасці традыцыйнай культуры выкарыстанне той інфармацыі, якая адпавядае абранаму канкрэтныму рэгіён (мясцовыя паданні, песні, святы, абрады і т.п.);

пры інтэрпрэтацыі міфалагічнай спадчыны праз сучасныя мастацкія творы (скульптуры, карціны, дызайн і т.п.) трэба абапірацца на вядомыя гістарычныя і этнаграфічныя ўзоры, стыль і мастацка-выяўленчыя каноны рэгіёна;

безумоўная перавага і падпарадкаванне інтарэсам мясцовай супольнасці, якая з'яўляецца носьбітам і захавальнікам традыцыі.

Экскурсіі, прысвечаныя міфалагічнай спадчыне, у тым ліку наведванне народных свят і абрадаў, прыродных святынь, не з'яўляюцца часткай масавага турызму. Яны разлічаны на падрыхтаваную зацікаўленую аўдыторыю.

Гэты кірунак мае шэраг асаблівасцей, з якіх вынікаюць пэўныя патрабаванні да арганізатараў тура / экскурсіі, экскурсавода і турыста. Экскурсаводы на дадзеных маршрутах павінны мець адпаведную падрыхтоўку, каб знаёміць турыстаў з тэмай.

Пры рэалізацыі тураў неабходна абавязкова тлумачыць экскурсантам правілы паводзін. Госць павінен разумець, дзе знаходзіцца, што бачыць, як можа ўспрымаць. Калі гаворка ідзе пра святы і абрады, то госць мусіць разумець сэнс падзеі і сваю ролю ў ёй. З гэтай мэтай на дарозе экскурсавод праз спецыяльную тэматычныя інфармацыйныя блокі раскрывае сутнасць свята/абраду, альбо паведамляе іншыя карысныя базавыя звесткі. Варта ўсведамляць, што ступень удзелу экскурсанта ў традыцыйных цырымоніях можа быць рознай, што неабходна ўлічваць пры стварэнні турпрадукту.

аўтэнтычныя святы і абрады ў традыцыйным асяроддзі, калі экскурсант можа быць толькі назіральнікам;

аўтэнтычныя святы і абрады ў традыцыйным асяроддзі, дзе экскурсант можа быць актыўным удзельнікам нароўні з мясцовымі жыхарамі ў выпадках, калі, напрыклад, падзея мае характар паломніцтва, альбо калі ў сілу дэмаграфічных ці іншых асаблівасцей мясцовая супольнасць не можа выканаць пэўныя дзеянні і дазваляе далучацца гасцям;

святы і абрады па-за традыцыйным асяроддзем.

Апошнія нярэдка адбываюцца ў форме рэканструкцыі, калі ўзнаўляецца толькі знешні бок без адпаведнага сэнсу, функцый і сувязі з духоўнай сферай грамадства. Часта яны праводзяцца ў этнаграфічных музеях пад адкрытым небам і аграсядзібах.

Ажыццяўленне акрэсленых падыходаў на практыцы дазволіць суб'ектам турыстычнай дзейнасці і індустрыі пазбегнуць тыповых памылак, якія тут згадваліся. Дзякуючы гэтаму турыстычныя праграмы, элементамі якіх з'яўляецца традыцыйная духоўная спадчына, сапраўды будуць выконваць адукацыйна-асветныя

функцыі і спрыяць распаўсюджванню ведаў пра беларускую этнічную культуру, што таксама становіцца паўплывае на яе захаванне і наступнае развіццё.

ТВОРЧАСЦЬ МАЙСТРОЎ ПА ТЭХНАЛОГІІ ВЫРАБУ ДРАЎЛЯНЫХ МУЗЫЧНЫХ НАРОДНЫХ ІНСТРУМЕНТАЎ У ДЗЕЙНАСЦІ КРУГЛЯНСКАГА РАЁННАГА ГІСТОРЫКА- КРЯЗНАЎЧАГА МУЗЕЯ

Гапаева В. Э.,

*дырэктар дзяржаўнай установы
«Круглянскі раённы гісторыка-крязнаўчы музей»*

У вялікай фальклорнай спадчыне беларускага народа важнае месца займае інструментальная музыка. Адметныя і разнастайныя інструменты існавалі амаль па ўсёй тэрыторыі Беларусі. Не з'яўляецца выключэннем і Магілёўшчына, рэгіён Прыдняпроўя. На Магілёўшчыне ставіліся да музыканта і майстра заўсёды з павагай.

Да такіх своеасаблівых і таленавітых майстроў належыць Аляксандр Антановіч Харкевіч, майстар драўляных народных музычных інструментаў з вёскі Ваўканосава, што на Кругляншчыне. Ён падбірае, апрацоўвае і вырабляе музычныя інструменты, якія былі распаўсюджаныя на тэрыторыі Круглянскага раёна. На сённяшні дзень майстры такога разраду сустракаюцца рэдка. Кожны інструмент вырабляецца ім з асаблівым падыходам, па чарцяжах, згодна параметраў, з улікам «гукавых» характарыстык і інш.

Творчасць майстра драўляных музычных інструментаў А. А. Харкевіча ўнесена ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь. Яго інструменты, вырабленыя ўручную, памятаюць цеплыню рук майстра і нясуць векавыя традыцыі, выяўляючы непаўторны голас роднай зямлі.

Народнае мастацтва глыбока ўздзейнічае на свет, валодае маральнай, эстэтычнай, пазнавальнай каштоўнасцю, увасабляе ў сабе гістарычны вопыт многіх пакаленняў. Азнямленне з творами народнай творчасці абуджае ў людзях адметнае ўяўленне аб Радзіме, яе культуры, спрыяе выхаванню патрыятычных пацукцаў.

Сёння не кожны мае магчымасць убачыць непасрэдна тэхналагічны працэс вырабу драўляных музычных інструментаў, дакрануцца да дадзенага рамяства, патрымаць у руках сапраўдныя драўляныя народныя інструменты.

Усё вышэйадзначанае паўплывала на пастаўленыя супрацоўнікамі музея мэты – падарыць наведвальнікам радасць творчасці, пазнаёміць з гісторыяй народных музычных інструментаў, з майстрам па вырабу драўляных народных